

Cees Dekker, onbegrep en kenner van de koe (1)

Decennialang vocht achterdochtige boer tevergeefs voor erkenning

Recente ontdekkingen in het merkeronderzoek maken de geschiedenis van Cees Dekker actueel. Al sinds 1965 kende hij het geheim van de bloedgroepen, die zijn koeien speciale verdiensten zouden verstrekken. Had hij gelijk? Het boeiende verhaal van een bijzondere boer op Esterenburg bij Vierpolders, dat Veeteelt in drie edities presenteert.

Cees Dekker met zijn ideaalkoe Tjalina 30

Plaats van handeling, zeventig jaar lang: de indrukwekkende, uit 1738 stammende boerderij Esterenburg aan de Middelweg bij het dorpje Vierpolders bij Brielle op het Zuid-Hollandse eiland Voorne-Putten. Generaties lang boerden hier leden van de invloedrijke familie Scheijgrond, maar precies op 15 april 1931, toen de pachtboerderij, de 10 paarden en de 33 stuks rundvee zouden worden verkocht, overleed de jonge boer Willem, nog maar 22 jaar oud.

Boerderij Esterenburg vóór de brand in 1931

De boerderij ging over op de 48-jarige Simon Dekker, afkomstig van een kleiner bedrijf bij het naburige Strijen. Zijn vrouw Bastiaantje Klootwijk was zes jaar eerder overleden, nog maar 41 jaar oud. Dekker vestigde zich op Esterenburg met drie van zijn kinderen: Cees (van 1906), een heldere jonge boer, Teun (van 1910), talentvol op het gebied van omgang met dieren, en Sien (van 1915), toen al voorbestemd om de huishoudelijke taken te vervullen. Een derde broer, Bas, interesseerde zich vooral voor financiële zaken, die hij meer dan 25 jaar behartigde voor de Haagse Tramwegmaatschappij. Ze zouden allemaal ongetrouwd blijven. Veel geluk viel de nieuwe boeren niet ten deel in Vierpolders, want al na een half jaar brandde de grote, met riet bedekte schuur af. Gelukkig bleef het monumentale voorhuis – met niet alleen woonvertrekken voor de boer en diens gezin, maar ook met een eigen ingang voor de eigenaar – behouden. Opvallend bij Esterenburg was de hoog gesitueerde deur in de kopgevel, die leidde naar de

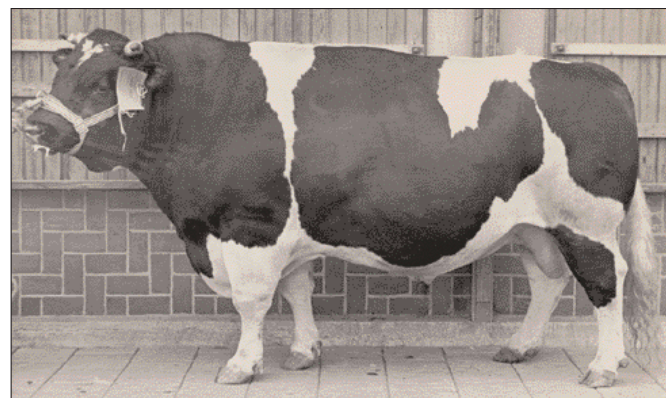
zaadzolder waar het gedorst graan werd bewaard. Na de brand werd achter het voorhuis een kleinere dwarsdeelschuur gebouwd, maar de aanblik van de boerderij bleef door de jaren heen – achter het fraaie toegangshek – indrukwekkend.

Rol van Robertus

Een uitbraak van tbc bij het vee betekende een tweede tegenslag. Een flink deel van de oorspronkelijke koeienstapel moest worden opgeruimd. Bij de aankoop van nieuwe koeien speelde Cees een belangrijke rol. Rond 1950 vond hij bij vooraanstaande fokkers in Friesland een aantal mooie melkkoeien (van 78 tot 85 punten) met een hoogtemaat van rond de 135 cm en flinke melkopbrengsten. De koeien hadden vooral gemeen dat ze uit beste fokfamilies afkomstig waren. Meint Algera uit Jorwerd leverde Tjalina 17 en Sneeker 41, Hiltje 69 kwam uit de bekende stam van Simon Knol in Hartwerd, Baaye 14 was afkomstig uit stal Van der Weg in Sint Jacobiparochie en Evertje 2 was een telg uit de beroemde fokfamilie van Acronius Hettinga in Cornjum.

In stal Dekker kregen deze koeien als partner de in 1944 geboren fokstier Jeltje's Adema, een zeer gezonken stier, die op de keuring in Rotterdam geregeld een eerste prijs won. Hij had een interessante achtergrond. Moeder Adema's Jeltje 3 was een kleindochter van Adema 197 uit de stal van Pieter van der Valk in Oosterend. Vader Robertus – die later nog in Noord-Brabant bij de fokvereniging Sint Brigade succesvol werk zou verrichten – was zijn voorganger.

Jeltje's Adema (Robertus x Adema's Jeltje 3)

Boven:
Robertus (Jaan 34's
Bert x Amelia
Vaan 40)

Links:
Robertus als kalf met
Cees Dekker voor de
boerderij

Hij geldt als de grondlegger van de veestapel. Robertus (van 1942) was geboren uit Amelia Vaan 40, als pink gekocht tijdens het opheffingsboelgoed van NV Hygiënische melkstal De Vaan bij Bergschenhoek in 1939. Robertus' vader was Jaan 34's Bert, een stier uit de destijds befaamde Jaanfamilie van Minne van der Meer in Oudebildtzijl.

Cruciaal in de afstamming van Robertus was dat in diens afstamming Adema 197 ontbrak en dat de Friese preferente Bertus 11 tweemaal voorkwam. De overige lijnen liepen naar preferente grootheden als Nico, Roland 2 en Lindberg. Dit was, zo valt achteraf te concluderen, een stamtafel naar het hart van Cees Dekker. Het was dan ook niet zonder reden dat de stier in 1947 voor 5000 gulden (nu meer dan 50.000 euro) werd verzekerd. De foto van Robertus had vijftig jaar lang een ereplaats in de woonkamer van de familie Dekker.

Oud Bertusbloed

Lang had die foto van Robertus gezelschap van een tweede: het portret van Rigtje Wassenaar-Boelstra, de weduwe van de eind 1958 overleden FRS-voorzitter Jan Wassenaar van Jelsum. De dochterresultaten van de stieren Robertus en Jeltje's Adema op Esterenburg brachten Cees Dekker aan het denken. Hij reisde naar Friesland, waar hij het Jelsumervee bekeek. Hij keerde somber terug naar Vierpolders, want in de stallen van Vijverzathe miste hij

Boven: Evertje's Pel Adema (Jeltje's Adema x Edie 17)

Midden: Edie 17 (Frans 104 x Baaye 14)

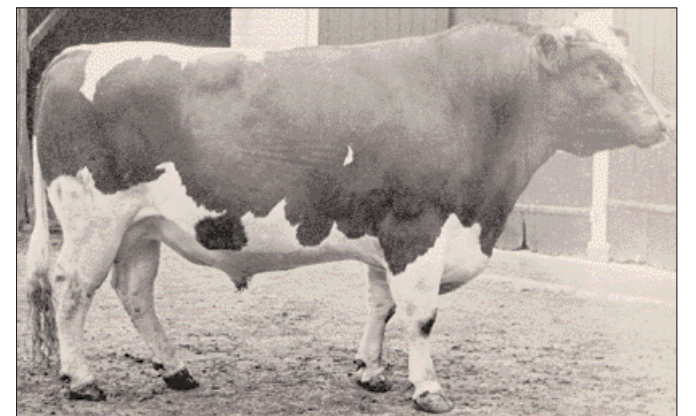
Onder: Ceres Pel Adema aan het hoofd van de in 1950 bekroonde familiegroep van Edie 17 (tweede van links). Links naast de groep vader Simon Dekker, rechts Cees Dekker

de melktypische trekjes van de Grietjes – de moeders van de Bertusstieren – die hij kende van de foto's.

In zijn eigen koeien herkende hij wel die 'oude' eigenschappen, maar waarom – zo vroeg Dekker zich meer en meer af – werden die waarden niet breed in de fokkerij benut?

De dochters van zijn stier Ceres Pel Adema – zoon van Jeltje's Adema uit Edie 17, in Noord-Holland door de preferente Frans 104 verwekt uit Baaye 14 – kregen in de publicatie van de eigen fokvereniging prachtige doorsneeproducties achter hun naam: 9 stuks 5.5 7040 3,87 327 21.53.

Hij rook een sfeer van tegenwerking. Bij de melkcontrole bijvoorbeeld. Al jarenlang hield hij een 'schaduwboekhouding' bij als de melkcontroleur kwam. Hij vertrouwde die mannen maar nauwelijks. In 1962 kreeg hij hercontrole en die pakte niet echt gunstig uit: de 11 melkkoeien gaven in totaal 27 kg melk minder. Dekker

STICHTING BLOEDGROEPEN ONDERZOEK - WAGENINGEN											
BLOEDTYPEN RUNDEREN				Eigenaar:							
Naam	A	B	C	F/V	J	L	M	SU	Z	R/S	
75 Tjalina 30	B1	Q ₆ P ₅ S ₆ / Y ₂ D ₅ E ₈ H ₂	Q ₆ / L ₁	P ₆				S ₁	P ₁	3/5	
76 " 31	B1	Q ₁ Y ₂ D ₆ P ₆ H ₂ / Y ₂ S ₅ E ₈ H ₂	Q ₆ / L ₁	P ₆		L ₁		S ₂ /		R ₁ / L ₁	

Het ideale bloedgroepenpatroon van Tjalina 30

voerde aan dat er sprake was van een tijdsverschil, maar bij de zitting van de CMD kreeg hij geen gelijk. Dekker bedankte voor de melkcontrole en hij vulde voortaan zelf z’n controleboekjes in. Hij had gedacht dat het NRS hem terzijde zou staan. Had vader Simon in april 1945 niet een aardig briefje van voorzitter Wieger de Jong gekregen, waarin deze ‘namens het personeel’ dankte voor ‘de 25 eieren, welke U beschikbaar heeft gesteld’? ‘Wij zullen deze gaarne in Rotterdam afhalen’, aldus de NRS-baas, die eind 1959 overleed en werd opgevolgd door Jan Leenheer. Maar die maakte hem snel duidelijk dat melkcontrole geen stamboekzaak was.

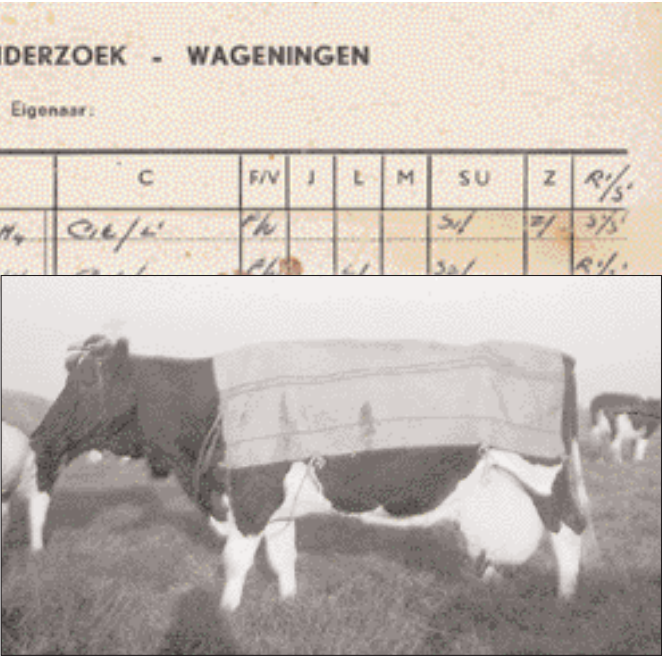
Bloedgroepen

De beide Nederlandse rundveestamboeken en de Federatie KI waren in 1956 de oprichters van de Stichting Bloedgroepenonderzoek. Job Bouw werd directeur. Hij promoveerde twee jaar later op een proefschrift dat bloedgroepenonderzoek bij runderen als onderwerp had. In december 1960 publiceerde hij in het tijdschrift De Friese Veefokkerij een artikel waarin hij duidelijk maakte dat het B-bloedgroepenpatroon bij het FH-vee oorspronkelijk zeer gevarieerd was, maar dat vooral sinds de opkomst van de KI sprake was van een aanzienlijke versmalling. Verbazingwekkend leek dat niet, want sinds Adema 197 (geboren in stal Knol in Hartwerd en gebruikt in stal Wassenaar in Jelsum), zijn kleinzoon Anna’s Adema en diens kleinzoon Jelsumer Gerard Wouter waren ook de reguliere stamtafels van de KI-stieren uniformer geworden.

Cees Dekker smulde van de informatie en al snel nam hij contact op met de Stichting Bloedgroepenonderzoek SBO. Cees Buys, die in 1962 in dienst trad, herinnert zich nog de telefonades van Dekker, maar ook de opzienbarende uitslagen van de bloedmonsters van diens koeien en stieren. ‘De B-groepen 81 en 233 kwamen bij de zwartbonten nauwelijks meer voor, bij de dieren van Dekker vonden we een hoge frequentie. En de C-groep L’, nooit of te nimmer was die meer aanwezig, bij Dekker was die algemeen.’

Dekker ging zich verdiepen in de materie, hij trok uit de weinige uitslagen van zijn dieren eigen conclusies. Op 16 juni 1966 meldde hij zich schriftelijk bij ‘Weled. Heeren Dr. Bouw en Buijs’. ‘Ik heb nu al wat ontdekt of nog niet. Maar ja, ik heb weinig, ben niet rijk om alles vol te houden, maar ik heb nu aan een kalf wat ontdekt wat wel heel interessant lijkt om als proef aan te houden. ’t Blijft voor geheim, maar als je ’s kwam zou ik het kunnen tonen. Ik heb me wel een eind blootgegeven. Maar lang niet alles wat ik weet. Maar één ding weet ik wel. Wij zijn zonder Adema 197 en al die vaders uit die stam hebben de bloedgroepen niet meer. En ik geloof dat wij met elkaar alles op kunnen lossen.’

In het dagblad De Rotterdammer had hij eerder zijn grieven tegen de gevestigde fokkerij-orde geuit. Professor Rommert Politiek voerde vanuit Wageningen een pleidooi voor de invoering van het proef-, wacht- en fokstierensysteem. Hij uitte de verwachting dat één op de vijf proefstieren succesvol zou blijken te zijn. ‘Verspil-

Tjalina 30 (Ceres Pel Adema x Thalina 17)

ling van geld,’ aldus Dekker, ‘want één ding weet ik wel, dat je een stier van ons niet vier jaar weg hoeft te zetten, want die drie bloedgroepen zijn alle goed, ongeacht hoe ze staan. En u moet nu werkelijk al kunnen zeggen: die stier raad ik u aan als de beste voor jezelf.’ Enige maanden – en vele telefonische discussies, ook met het NRS, later – nodigde Bouw zichzelf en Buys uit in Vierpolders. ‘We willen toch wel graag bij U kijken en een en ander rustig bepraten. We kunnen dan wat buisjes meebrengen en als daar nog aanleiding toe bestaat van enkele dieren bloed meenemen. Dat hangt dan van het gesprek af en U kunt intussen eens nagaan welke dieren daar dan voor U in de eerste plaats voor in aanmerking komen.’

Modelkoe Tjalina 30

Cees Dekker bereikte met zijn vasthoudendheid dat Bouw voorstelde twee of drie van zijn stieren in te zetten in de zwartbonte populatie. Daar voelde Dekker niks voor: ‘Je moet mijn stieren paren met mijn koeien.’ Bouw: ‘Hij wilde de wijze van paren uitzoeken, dat is naar ons oordeel geen objectief onderzoek.’ Als compromis werd bereikt dat Dekkers bedrijf als proefobject werd betrokken bij het bloedgroepenonderzoek. Alle dieren werden gratis onderzocht. En hij vervolmaakte het beeld van de voorbeeldkoe, die voldeed aan maten en verhoudingen die hij naar eigen zeggen in 1928 al had ontdekt. Als zodanig promoveerde hij Tjalina 30, de in 1954 geboren dochter van Evertje’s Pel Adema en Tjalina 17. Ze was ingeschreven met slechts 81 punten bij het NRS, maar volgens Dekker ‘toont ze met haar harmonische bouw en ideale verhoudingen veel overeenkomst met Blok 44 (de NRS-kampioene van 1928). Tjalina 30 heeft de gewenste bloedgroepen.’

Unieke bloedgroepen, zo was men ook bij SBO in Wageningen geneigd toe te geven. En redacteur Jan de Vries van de Boerderij rook intussen publicitair gewin: in 1968 stelde hij het conservatieve beleid van de stamboeken – en ook van het ministerie van Landbouw – ter discussie. Het was immers duidelijk dat het met de koers van de Nederlandse zwartbontfokkerij niet goed ging. Er werd hier en daar zelfs gelonkt naar de Holsteins uit de Verenigde Staten en Canada. Besefte men wel dat de unieke genen uit stal Dekker de oplossing konden bieden voor alle onheil?

Reimer Strikwerda